HELSOVÄNNEN

Årg. 6. 1891. **Annonsbilaga.** N:r 23. 1 Dec.

Annonspris: 30 öre för finstilsrad (utl. annonser 40 öre).

Annonser.

Jordemodern,

månadsskrift för barnmorskor, utkommer äfven nästa år (femte årgången) efter samma plan som hittills med ett häfte i början af hvarje månad på minst 16 sidor. — *Prenumeration* sker å rikets alla postkontor (icke i bokhandeln) med 2 kr. 50 öre för helt år. — Prenumeration kan ock göras på **Jordemodern med Helsovännen för 1891** (icke 1892) för 4 kr. 40 öre.

Obs. *Bästa annonsblad för lediga barnmorsketjenster och annat, som intresserar barnmorskekåren, såsom om diflaskor, barnkläder, sjukvårdsartiklar m. m. dylikt.* (92)

Ekvall & Johansson

Skrädderiaffär,

9 Storkyrkobrinken 9.

Nu inkommet stort lager för säsongen.

Billiga, bestämda priser. (85)

De finaste och **smakfullaste** **Visit-korten** erhållas ovilkorligen **billigast** hos **John Fröberg,** Finspong. Ständigt omvexlande nyheter. **Agenter antagas.** ***Rikstelefon.*** (67)

Lactoserin-Cacao,

sammansatt af **renaste cacao** och **lactoserin,** enligt **W.** Rehnströms patent.

Välsmakande, kraftigt närande, helsosam,

enligt analys och intyg af Professorerne C. R. Bergstrand och Olof Hammarsten, Med. Doktor Ch. Em. Hagdahl m. fl.

FABRIKS MÄRKE.

Då **lactoserin** leder sitt ursprung uteslutande från mjölk, så är den i och för sig faktiskt närande och helsosam.

Lactoserin-Cacao, som håller betydligt mindre af det svårsmälta cacaofettet, än andra cacaosorter, är således lättsmält och att rekommendera för såväl friska som sjuka personer.

Finnes att tillgå hos Herrar Specerihandlande samt i parti hos

Th. Winborg & C:o,
Kongl. Hofleverantör.
Stockholm.

(40)

I alla boklådor

Läkekonstens hemlighet

af **Justus.**

Stocholm, R. Blaedel & C:o (G. Chelius). Pris 1. kr. (71)

Underkläder för Vintern.

Nyhet. D:r Lahmanns Nyhet.

Reform-Bomullsunderkläder

för Herrar, Damer och Barn.

D:r Lahmanns **äkta Vinter-Bomullskläder** äro lika varma som ylleunderkläder, billigare, starkare, krympfria; befordra bäst kroppens utdunstning och reta icke huden. De böra ej förvexlas med i handeln förekommande Bomullstrikåkläder, uti hvilka kroppen utsättes för förkylning. Alla de, hvilka försöka D:r Lahmanns Reformbomullskläder, skola säkerligen fortsätta med denna för helsan så nyttiga beklädnad.

Obs. Hvarje äkta plagg är försedt med en vidfästad urkund.

Hufvud-Depôt, parti- och minutförsäljning:

(76) **S. Berendt J:r & Komp.,** *24 Drottninggatan 24.*

Ny Läkarebok.

Lärobok i hälsolära för flickskolor

af d:r **Henr. Berg.**

Med 2:ne titelplanscher, 8 porträtt och 42 illustrationer.
Pris häft. 2: 75, i klotb. 3: 50, i fint band 4 kr.

Denna bok bör ej saknas i något hem.

Stockholm i september 1891.

(77) **A. V. Carlson.**

HELSOVÄNNEN

TIDSKRIFT FÖR

ALLMÄN OCH ENSKILD HELSOVÅRD.

Årg. 6. UTGIFVARE N:r 23.
1891. D:r E. W. WRETLIND. 1 Dec.

Pris i Skandinavien: 2 kr. 50 öre för helt, 1 kr. 50 öre för halft år.

Innehåll: Anmälan för 1892. — Hårets affallande, dess orsaker och behandling. — Kräftans botlighet. — Om kylrum för födoämnen. — Alkoholens inverkan på den friska magen. — Den rörliga kvinnotungan. — Bokanmälan: Läkekonstens hemlighet af *Justus*. — Majs såsom födoämne. — Låt den sjuke ömsa plats. — Smärre meddelanden: Kokt vatten såsom dryck; Fall af tobaksförgiftning; Stort pris för hygienisk skrift; Spolmaskens öfverförande på barn; En 101-årig kemist; Lahmannska reformbomullskläderna; Majsbröd. — Breflåda. — Annonser.

Anmälan för 1892.

Tacksamma för den uppmuntran, som i år fortfarande kommit denna tidskrift till del, skola vi däraf äggas att äfven under kommande år söka göra densamma så undervisande och praktiskt nyttig som möjligt. Helsovännen kommer alltså äfven 1892 att utgifvas efter samma plan och på samma sätt som nu, d. ä. med två häften i månaden, den 1 och den 16, på minst ett tryckark hvardera i stor oktav, hvarjämte hvartannat häfte kommer att åtföljas af

En gratisbilaga afhandlande

Våra barns fostran och vård.

Denna bilaga, till hvars författande vi lyckats erhålla den kände populära skriftställaren och vetenskapsmannen, professorn vid Lunds universitet, d:r Seved Ribbing, *skall afhandla barnens utveckling och vård utur fysiologisk, hygienisk och moralisk synpunkt från dibarns-perioden ända till mognadens tid. — Vi förmena, att föräldrar, uppfostrare och lärare skola ensamt i denna bilaga få riklig valuta för den billiga prenumerationsafgiften på vår tidskrift.*

I Helsovännens hufvudnummer vilja vi dock fortfarande med biträde af erfarna och framstående läkare inom vårt eget land afhandla de **frågor på helso- och sjukvårdens områden,** *som äro för tiden och*

dagen af särskild vigt eller som synas ligga våra läsare på ett synnerligt sätt om hjärtat. **Nyheter** *på dessa områden, synnerligen ifall de äro af praktiskt nyttig betydelse, skola meddelas på ett populärt sätt.* **Bokmarknaden,** *såvidt den rör helso- och sjukvården, skall uppmärksammas. I* **Brefl̊ådan** *skall det fortfarande lemnas kostnadsfria svar rörande hygieniska och sanitära frågor. — Då* **matfrågan** *är en fråga för dagen af framstående betydelse, på grund af de höga lifsmedelsprisen, så skola vi ägna denna fråga en särskild uppmärksamhet och söka utreda bästa sätten att få god, närande och välsmakande föda till billigt pris.*

Prenumeration *göres bäst både för prenumeranten och för* **oss å rikets postkontor;** *äfven* **Stockholms postkontor** *mottager nästa år prenumeration å Helsovännen; men Stockholmare kunna äfven hänvända sig till bokhandlare eller till* **Helsovännens expedition, Kungsg. 16,** *då ett brefkort med tydligt uppgifven adress och den tid, då adressaten träffas hemma, blott behöfver insändas. I* **öfriga skandinaviska länder** *kan prenumeration äfven ske å posten. Från* **Nord-Amerika** *måste prenumeration göras direkt hos redaktionen.* **Priset** *är fortfarande: i* **Sverige, Norge** *och* **Danmark** *2 kr. 50 öre för helt och 1 kr. 50 öre för halft år; i* **Finland** *å posten 4 mark 21 penni för helt och 2 mark 55 penni för halft år. —* **Prenumerantsamlare** *antagas för helårsprenumeranter; de erhålla tidskriften à 2 kr. för år, när minst 5 exemplar pr kontant reqvireras* **under en och samma adress;** *exemplaren sändas då under korsband. Hvarje ytterligare exemplar, som önskas under samma adress, kostar 2 kronor. — Prenumerantsamlare erhålla på begäran profnummer och annons-skyltar.*

Annonser *mottagas till 30 öre för lång finstilsrad med 65 bokstäfver. Utländska annonser betinga en tredjedels förhöjning.*

Utgifningsorten är fortfarande Stockholm.

Våra vänner torde benäget medverka till Helsovännens ökade spridning.

OBS! *Af* **äldre årgångar** *finnas kompletta åren 1887—1889. Vid direkt reqvisition* **från redaktionen pr kontant** *erhållas de à 2 kr. och alla 3 tillsammans à 5 kr.*

Innevarande årgång *finnes ännu komplett att erhålla à 2 kr. 50 öre. Prenumerationen kan till årets slut ske å densamma på alla postkontor. Sedermera måste den rekvireras från oss eller i bokhandeln. —* **Bilagan säljes icke särskildt.**

* * *

Härjämte vilja vi nästkommande år utgifva under namnet

Helsovännens flygskrifter

en periodisk **månadsskrift,** *hvilken skall utgå med* **ett häfte** *i liten oktav på 16 à 32 sidor hvarje månad. Dessa häften skola behandla endast ett eller ett par med hvarann sammanhängande ämnen i så enkel och populär form, att de kunna spridas bland de* **djupaste lagren** *af befolkningen. De äro nämligen afsedda att kunna utdelas af dem, som intressera sig för, att kunskapen om helsovården sprides så vidsträckt som möjligt, och vi hafva af sådana blifvit uppmuntrade till dessa skrifters utgifvande. Då i dem komma att ingå, ehuru kanske i förenklad och*

omarbetad form, äfven artiklar, hvilka redan ingått i Helsovännen för kortare eller längre tid tillbaka, så räkna vi på att för dessa flygskrifter få egentligen sådana prenumeranter bland Helsovännens vänner, som i sakens intresse vilja skänka bort dem. De komma därföre äfven att säljas partivis mot hög rabatt.

Bland ämnen, som i dessa skrifter komma att afhandlas må nämnas: 1. Huru få god föda till billigt pris? — 2. Hvad skola vi dricka? — 3. Luften såsom vår vän eller fiende. — 4. Huru hindra smittosamma sjukdomars spridning? — 5. Tobaksbruket och dess faror. — 6. Huru skola vi kläda oss? — 7. Hvilka äro bleksotens orsaker? — 9. Om olika bad och badformer m. m.

Prenumeration å »**Helsovännens flygskrifter**» *sker å alla rikets postkontor med 1 kr. 10 öre för årgången. Vid direkt rekvisition från* ***Helsovännens Expedition, Stockholm*** *erhållas i korsband 6 ex. för 5 kr., 13 ex. för 10 kr., 18 ex. för 15 kr. o. s. v. — Lösnummer komma att säljas à 10 till 20 öre pr ex. beroende på numrets storlek. Vid partiköp af sådana för minst 5 kr.* ***från Expeditionen*** *erhålles 25 procents rabatt samt hvart 13:de exemplar gratis.*

Det första numret utgår i Januari, så snart upplagans storlek kan någorlunda bestämmas.

Stockholm den 1 December 1891.

Red. af Helsovännen.

Hårets affallande, dess orsaker och behandling.

Att unga människor, t. ex. på cirka 30, år redan börja att mista håret, är alldeles icke i sin ordning. Det tyder, om icke bestämdt, så dock med sannolikhet på en sjukdom. Men att gifva ett kort och tillfredsställande svar på den korta och föga upplysande frågan: »Hvad skall jag göra därföre, att jag mister håret?» är mycket vanskligt eller rättare omöjligt, emedan svaret måste bero af hvad som i hvarje fall är orsaken. Hvarje människa med någon erfarenhet vet, hvilken stor betydelse *orsaken* till en sjukdom har. Sålunda händer, att efter vissa svåra allmänna sjukdomar, i synnerhet efter nervfeber, håret faller af. Men det händer också, att många mista håret, utan att någon sådan sjukdom föregått. Här måste sålunda orsaken vara en annan. Det ges nu verkligen mångfaldiga kända orsaker till hårets affallande och dessutom en hel del okända. Att det således måste vara svårt, om icke omöjligt att gifva ett kort, godt och tillfredsställande svar på frågan: Hvad skall jag göra, därför att jag mister håret? torde således för en hvar vara tydligt.

Jag skall dock gifva några upplysningar om de allmännast kända orsakerna till hårets affallande vid yngre år, och om hvad man kan göra för att hindra det.

Det finnes verkligen enskilda familjer, i hvilka tidig skallighet är en familje-egenskap, ett lyte, som ärfves från far till son, och som man då får finna sig i, liksom man måste finna sig i att vara född med rödt hår, en stor näsa eller en bred mun o. s. v.

Det är också tämligen bekant, att — såsom ofvan nämdes — håret kan falla af efter vissa sjukdomar, särskildt nervfeber, men också andra, t. ex. svåra fall af skarlakansfeber, koppor och ros, stundom också hos kvinnor efter barnsäng, i synnerhet om denna har varit förbunden med någon sjukdom. Detsamma kan stundom äfven vara en följd af bleksot. Och det är en tämligen vanlig verkan af syfilis. Jag tror också, att ett utsväfvande lif utan någon egentlig sjukdom kan föranleda tidig skallighet.

När hårets affallande orsakats af de nämda sjukdomarne, så kommer håret dock i de flesta fall igen af sig själft, då sjukdomen är öfver. Ett undantag härifrån gör dock i allmänhet den skallighet, som följer med syfilis och ett utsväfvande lif, och det är ju också i sin ordning, då sådan skallighet och allt öfrigt elände ju är själfförvålladt.

Vidare finnas ju naturligtvis en del lokala sjukdomar, d. v. s. sjukdomar i själfva hårbotten, som vålla hårets affallande. De vigtigaste af dessa äro *skorf* (favus) och en hudsjukdom, hvars vetenskapliga namn är seborré (*talgflöde*), och som är förenad med en riklig bildning af mjäll i håret. Förutom dessa gifves det visserligen en del andra hudsjukdomar i hårbotten, som gifva anledning till öfvergående eller ständig förlust af håret. Men dels emedan de äro mera sällsynta, dels emedan det skulle vara förvillande att här komma med många och långa beskrifningar, skall jag blott omnämna dem med några ord. Sådana äro den *plätt-* och *ringformiga skalligheten*, orsakade af ett slags svampar, som nästan endast finnas hos barn eller åtminstone blott hos unga människor. Denna sistnämda kan också finnas hos djur, såsom hundar och kattor, och det är ett oskick, som jag allvarligen vill varna omot, att låta barn få ha kattor eller hundar hos sig i sängen och kela med på det sätt, att de lägga sitt hufvud ned på dem eller på annat sätt komma i nära beröring med dem med ansigtet eller hufvudet. Följ därföre alltid regeln: Låt *aldrig* något djur ligga i sängen hos människor. Det kan vara farligt både för människan och djuret.

Hvad *skorf* (favus) beträffar, så är det icke till stor nytta att här angifva någon behandlingsmetod, då den vigtigaste delen af denna, nämligen upprepad utryckning af hären, som ju är en något smärtsam operation, aldrig blir riktigt utförd annat än på ett sjukhus eller under ständig tillsyn af läkare. Då det dock kan vara nyttigt, att

sjukdomens natur blir känd, skall jag lemna en kort beskrifning af den. Sjukdomen uppträder på den hårbeväxta delen af hufvudet, sällan annorstädes. Egendomlig för den äro små skålformiga, halmgula skorpor med storleken af ett knappnålshufvud till en ärta, hvilka sitta i huden. Håret blir genom denna sjukdom skört, brister af och låter sig lätteligen utan smärta utdragas eller faller ut af sig själft. Om sjukdomen icke behandlas, kan den räcka mycket länge, ja i åratal; och då uppstå stora, sammanhängande skorpor med hoptofvade hårstrån öfver stora delar af hufvudet. Den slutar i sådana försummade fall med obotlig skallighet. Den beror på, att en svamp utvecklar sig i håret. Vid behandling af håret med kalilut kan man under mikroskopet se svampen, som framkallar sjukdomen. Sjukdomen är smittsam, i det att svampen vid gemensamt bruk af kammar och borstar lätt öfverföres. Tages sjukdomen i tid under behandling, låter den sig lätt botas, och håret kommer då igen, oaktadt — som ofvan nämdes — den vigtigaste delen af behandlingen just består i att rycka ut de sjuka håren.

Plättformig skallighet (alopecia areata) är en tämligen sällsynt sjukdom. Den utmärker sig genom att håret faller af i cirkelrunda partier, där huden då blir alldeles glatt, nästan blank. Huden ser på dessa runda plättar ut, som om den fått otillräcklig näring. Den har liksom mistat lif och färg. När flera sådana skalliga plättar sammanstöta, bildas oregelbundna, af mindre linier begränsade, hårlösa partier. Sjukdomen är sällsynt och så till vida icke af stort intresse. Om dess egentliga natur är man icke på det klara.

Ringformig skallighet eller *ringmask* (herpes tonsurans) är liksom skorf en hudsjukdom, framkallad af en svamp, som kallas Trichophyton tonsurans. Sjukdomen uppträder ofta på den hårbevuxna delen af hufvudet, men kan också förekomma i skägget och på obetäckta ställen eller rättare på de med fina ullhår beklädda delarne af kroppen och vid naglarne. Man finner vid denna sjukdom små blåsor och fjäll, som bilda en ring. I midten af ringen finnas blott få eller alldeles inga fjäll eller blåsor, så att detta parti af huden ser jämförelsevis friskt ut. Ringarne kunna sammanflyta och bilda då många slags figurer, men de äro alltid begränsade af båglinier. På de hårbetäckta ställena faller håret af, men icke så fullständigt som vid den förut omnämda hudsjukdomen. De af ringmasken angripna hårpartierna se mera ut som en skuren åker med spridda, afbrutna hårstubbar, ehuru visserligen också enskilda partier äro alldeles bara.

Denna hudsjukdom bör liksom skorf behandlas med upprepad utryckning af de sjuka håren. Dock går det snabbare och lättare att bota denna sjukdom än skorf. Man tvättar först hufvudet rent

med tvål, helst tjär- eller karboltvål, och rycker därpå ut några af de sjuka håren. Detta upprepas flere gånger med några dagars mellanrum. Ett medel, som på den senare tiden rekommenderats, och som har den fördelen att vara lätt att använda, är jodtinktur, hvilken dagligen penslas på det sjuka partiet. Man har tänkt sig att därigenom kunna undvika den smärtsamma hårutryckningen. Det lyckas visserligen icke alltid, men är värdt att försöka. Jag vill icke närmare inlåta mig på de olika medlen och metoderna för behandlingen af sjukdomen, som ju dock i hvarje fall bäst behandlas af en läkare.

Talgflöde (seborré) är, som ofvan nämdes, förbundet med en mycket riklig bildning af »mjäll i håret» och benämnes därföre ofta helt enkelt så. Af denna mjällbildning kunna uppstå formliga skorpor i hårfästet, och håret kan falla af. Detta talgflöde uppträder också under en annan form, då det afsöndrade feta ämnet är något tunnare nästan som olja. Man träffar stundom människor, hvilkas panna och näsa äro blanka af en fet utsvettning. När man lägger ett stycke läskpapper på deras näsa, så upptager det en fläck, som alldeles liknar den af vanlig olja. Här befatta vi oss nu blott med det torra talgflödet eller det med mjäll förbundna. Det uppträder stundom hos helt små barn strax efter födelsen. För att bota det, är i allmänhet både hos barn och vuxna i lättare fall tillräckligt att om aftonen ingnida håret med någon fin olja och om morgonen rentvätta hårfästet med tvål.

I många fall hos vuxna, och då sjukdomen är förbunden med hårets affallande, äro dock dessa medel icke tillräckliga. Sjukdomen kan då vara ganska hårdnackad och kräfver, att man tåligt fortsätter behandlingen en längre tid. Man bör då helst klippa håret kort och hvarje afton tvätta det med bästa slags grönsåpa och därefter på morgonen ingnida det med en svafvelsalfva, bestående af 1 del utfäldt svafvel och 10 delar vaselin och därjämte då och då tvätta håret med bränvin eller sprit, uppblandadt med lika mycket vatten. En välluktande essens kan efter behag tillsättas. Att gifva bestämda regler på förhand för, huru ofta dessa svafvelingnidningar böra göras, är för resten icke lätt. Hos somliga människor är hårbotten finare och mera ömtålig, i hvilket fall man bör inskränka sig till att använda salfvan 2 à 3 gånger i veckan.

Den svåraste delen af ämnet återstår ännu. Det är att angifva medel mot hårets affall, då hvarken någon sjukdom i hårbotten eller något allmänt sjukdomstillstånd står att upptäcka. Och dessa fall äro ganska många. Så kallade hårkonstnärer, hårläkare och andra, som braskande annonsera om sina ofelbara hårmedel, draga visserligen icke i betänkande att lofva utmärkta resultat af dessa. Men om man

spörjer dem, som försökt kuren, så låter det icke så. De fleste erkänna då, att kuren kostade mycket penningar och mycken möda, men var — utan verkan.

Det skulle icke vara svårt att sammanföra en hel mängd beskrifningar och recept på medel, afsedda att befordra hårväxten. Men jag vill hellre meddela några allmänna regler för hårets vård, hvilket jag tror vara nyttigare. Framför allt bör hufvudet och håret hållas rena. Vi veta, att på hufvudets hud ofta afsöndras mera svett än annorstädes. Dessutom stannar alltid där, äfven i friskt tillstånd, mjäll, afsöndringar af talgkörtlarne, att icke tala om damm och annan orenlighet, som kommer utifrån. Hos det nyfödda barnet finner man — som ofvan nämdes — mycket ofta små skorpor, som bildas af talgkörtlarnes afsöndringar samt af mjäll. Om dessa finnas i större mängd, böra de uppblötas med någon fin olja (olivolja, mandelolja, cold cream) och hufvudet tvättas med någon fin tvål.

Vuxna människor böra också då tvätta hufvudet helst med ljumt vatten. Det är dock att märka, att äfven denna rentvättning af hufvudets hår kan drifvas för långt, och att den — om man ej är synnerligen utsatt för orenlighet utifrån — ej bör göras oftare än ungefär hvar 10:de eller 14:de dag. Det är oriktigt att tvätta hufvudet hvarje dag, emedan man därigenom aflägsnar det fettämne, som afsöndras af hufvudsvålen, och som är nödvändigt för hårets tillväxt. Man bör alltid efter tvättningen torka hufvudet väl, och om tvättningen af en eller annan orsak bör göras oftare än som är sagdt, ersätta det borttvättade hudfettet genom ingnidning af någon fin olja eller någon oskyldig pomada. Genom för ofta upprepad tvättning blir håret torrt och skört.

Man brukar alltid först en grof kam och sedan en borste. Finkam kan äfven brukas, om man icke far för våldsamt fram med den, sedan håret dock först ordnats med den grofva. Kammar och borstar böra naturligtvis alltid hållas samvetsgrant rena, och man borde aldrig bruka andra än sina egna. Vi hysa alla en viss motvilja mot att begagna en annans tandborste, och vi borde vara lika rädda för att bruka andras kammar och hårborstar. Hos frisören låter sig detta svårligen undvika, men man bör i alla fall vara ytterst uppmärksam på, att hans attiralj är oklanderligt ren.

Flickor böra liksom gossar bära kort hår till ungefär sitt 10:de år. Därigenom hålles det lättare rent. Sedan får man väl enligt modets fordringar låta det växa. Det är i så fall ett trefligt och nyttigt mod att låta flickorna bära sitt hår fritt utan knutar och flätor. För vuxna kvinnor är det också skadligt att uppfästa håret i hårdt åtdragna knutar och flätor, liksom alla de konstiga hår-

uppsättningar, hvarigenom håret vrides, snos och stramas, äro skadliga.

Hvad oljor och pomador angår, så bör man blott i friskt tillstånd bruka mandelolja, olivolja och ricinolja (den allmänna laxeroljan), rena eller blandade med renad eller preparerad oxmärg och, om man så vill, med tillsats af något välluktande ämne såsom bergamot-essens eller lavendel-essens. De oljor och pomador, som man brukar i håret, böra aldrig vara gamla och härskna.

(Efter Norska Sundhedsbladet). St.

Kräftans botlighet.

Ett botemedel mot den svåra och rätt allmänna sjukdomen kräftan står på medicinska vetenskapens dagordning lika väl som mot tuberkulosen. En prof. Adamkiewitz i Krakau säger sig vara ett dylikt botemedel på spåren. Framtiden får visa, om det är sanning. Emellertid höll med anledning häraf en framstående kirurg, prof. Albert i Wien, nyligen ett tal till sina studenter, hvarur vi anföra följande.

»Den, som upptäcker ett botemedel mot kräftan, är värd en staty af guld. Vi kirurger komma icke längre med knifven. Af lekmän och ofta äfven af läkare, höra vi: kräftan är obotlig. Så formulerad är dock satsen oriktig. Det är otvifvelaktigt, att man *kan* bota kräfta med knifven. Hvarje kirurg kan förete ett visst antal botade fall. Men att detta antal är ringa, ganska ringa i förhållande till antalet behandlade fall, det är säkert. Det uppgår kanske till 5 procent. Vidare är det säkert, att man i vissa fall kan *förlänga* de sjukes lif; men här måste man skilja mellan två olika slag af sjuke. Hos det ena förblir den sjuke i åratal fri; då inträder ett recidiv, som icke kan opereras. Hos det andra slaget blir den sjuke åratal i lifvet, men recidiv inträffa, som påkalla upprepade mindre operationer. I ett tredje slag af fall blir lifvet icke betydligt förlängdt, men den sjukes plågor blifva betydligt mildrade; smärtor eller vigtiga rubbningar i lifsförrättningarna borttagas från de sjuke. I ett fjärde slag af fall gagnar operationen till intet; den sjukes olycka går framåt, såsom om man intet hade gjort. Slutligen gifves det en lyckligtvis liten grupp af fall, där operationen verkar såsom en retning och tyckes påskynda sjukdomens förlopp.»

»Jag har gjort en sammanställning af de fall med *bröstkräfta*, hvilka jag opererat i privat-praktik. Fall af detta slag tillhöra de bättre lottade samhällsklasserna; fruntimmerna komma redan i början af det onda till läkaren, och man kan följa deras vidare öden. Det visar sig, att bland dessa omkring 30 procent af de opererade efter mer än 4 år ännu voro friska; hos några är tiden efter operationen redan 6 eller 7 år. I ungefär halfva antalet fall har operationen icke medfört någon nytta med undantag af, att de sjuke en tid varit fria från sitt onda; men det kom åter och slutade deras lif lika snart, som det skulle hafva skett, om intet ingrepp blifvit gjordt. I ungefär 15 procent af fallen blef lifvet förlängdt genom flera upprepade operationer. För de öfriga

5 procenten af fall står den möjligheten öppen, att operationen påskyndat sjukdomens förlopp.»

»Om vi nu fråga, på hvilken väg sjukdomen i framtiden skall bekämpas, så kunna vi påstå, att resultaten af operationerna i framtiden *kunna* blifva ändå bättre, om det onda tidigare upptäckes. Men i det stora hela är den medicinska behandlingen framtidens ideal. Det är här samma förhållande som vid tuberkulosen. Ett specifikt *invärtes* medel är af nöden.»

Såsom tillägg till förestående meddela vi här ock efter en medicinsk tidning en redogörelse, som den framstående kirurgen Gusserow i Tyskland nyss lemnat öfver resultaten af hans operationer för *lifmoderkräfta*, som nu för tiden äfven är en synnerligen vanlig form. Under de 10 åren 1882 till 1891 har G. behandlat icke mindre än 1,350 sådana fall. Bland dessa har han försökt hjälpa 71 genom att taga bort *hela* lifmodern, d. v. s. gått så radikalt till väga, som det i dylika fall är möjligt. Af dessa 71 opererades 4 genom bukväggens öppnande och af dessa dogo 3, men den fjärde blef varaktigt botad. De öfriga 67 opererades nedifrån. Af dessa dogo 7 (d. ä. 10,4 procent) direkt af operationen. Af de öfriga 60 äro 10 så nyligen, d. v. s. inom sex månader, opererade, att det framtida resultatet icke kan bedömas. Bland de återstående 50 äro

16 lefvande och friska utan recidiv.
12 hafva dött, 11 genom recidiv, 1 af annan sjukdom.
11 lefva men hafva fått recidiv.
11 äro till sina följande öden okända.

Bland de 16 lefvande och friska blef 1 opererad för 8 år sedan, 3 för mer än 3 år sedan, 5 för mer än 2 år sedan, 6 för 1 till 1 $^1/_2$ år sedan och 1 för 8 månader sedan.

Om kylrum för födoämnen.

Ur ett nyligen hållet föredrag af medicinalrådet Hofmann i Leipzig kan följande vara af intresse för oss:

Större samhällen äro nu mera än förr i behof af tillförsel af födoämnen från andra långt aflägsna orter. Så mycket angelägnare är det att söka få dessa friska, som under vanliga förhållanden 10 procent af de saluförda matvarorna — kött, fisk, frukt, grönsaker, potatis — blifvit skämda på den långa vägen från producenten till förbrukaren.

Man har fått någon hjälp häremot genom slagthus och saluhallar. De senare böra hafva bekväm tillförsel, slätt golf, som är lätt att rengöra, och riklig luftvexling utan drag medelst lätt skötta takventiler. Härigenom hållas varorna fria från dam och smuts. För att oskadliggöra de frön till förskämning, som de likväl medföra, har man olika medel. Beredning till konserver gör varorna dyrare och mindre åtkomliga; saltning och rökning torka födoämnena och minska deras näringsvärde. Däremot är köld ett medel, som utan förberedelse medgifver vissa födoämnens bevaring i stort. Af de olika systemen härför är afkylning

med is det minst lämpliga. I ett isskåp fördelas den kyliga temperaturen ojämnt; vattenångan afsätter sig på födoämnena, som sedan skämmes lätt, när temperaturen stiger. Att leda in kall luft i kylrummen, förer lätt dam och smuts med sig, hvaremot särskilda anstalter kräfvas; men äfven härvid blir fördelningen af den kalla luften ojämn. Ändamålsenligast har det afkylningssystem visat sig, som användes i Leipzigs slagthus medelst cirkulerande saltvatten. Genom ismaskin afkyles detta till — 6° C. och cirkulerar i ett rörsystem i kylrummet. På detta sätt kan man afkyla äfven stora rum och likformigt fördela afkylningen.

Vattenångan i det afkylda rummet afsätter sig såsom rimfrost på rören och kommer sålunda ej i beröring med födoämnena. Saltvattnet kan ledas tillbaka till ismaskinen och användas på nytt. Om ytan af köttet fryser, så är det nog för att oskadliggöra vidhäftande frön till förskämning; köttet bör också efter fullbordad slagtning så snart som möjligt införas i kylrummet.

För andra födoämnen än kött får afkylningsgraden modifieras. Frukt och grönsaker t. ex. tål endast mindre kyla, men fisk, som skämmes så lätt vid något högre temperatur, konserveras bäst frusen. Med förklarande, att ett mera allmänt införande eller förbättring af afkylningsinrättningar skulle vara af stort gagn för folkets proviantering, sammanfattar d:r Hofmann sitt anförande i följande hufvudpunkter:

1. Många födoämnen i den stora handeln äro genom sin sammansättning underkastade en hastig och tidig förskämning. Följderna af denna lätthet att skämmas visa sig *för det första* i aftagande njutningsvärde, ända till onjutbarhet, sålunda förlust för säljare och prisstegring för förbrukare, *samt vidare* i skada för helsan genom bildning och uppsugning af skadliga ämnen, som verka dels på tarmarne, dels på hela kroppen.

2. Den ändamålsenligaste och billigaste konserveringsmetoden i sådana fall är användning af köld medelst lämpliga köldmaskiner.

3. De olika slagen af lifsmedel behöfva olika grader af köld och fuktighet för att på praktiskt sätt tillgodogöra köldens verkan för både grosshandeln och detaljförsäljningen.

Alkoholens inverkan på den friska magen.

Då denna fråga, trots mångfaldiga undersökningar, besvaras olika af olika försökare (jämf. Tigerstedt: Spritdryckernas inverkan, sid. 289 rad 12—17 uppifrån), kan det vara skäl i att följa den fortgående forskningen i spåren. En rysk läkare, d:r Eugen Blumenau, utgaf härom i Petersburg förlidet år en afhandling, som nu återgifves till sitt hufvudinnehåll i medicinska tidskrifter. Han gjorde försök på 5 personer i åldern 22—24 år. De fingo 10 à 20 minuter före måltiden en sup, 100 kcm, med 25 till 50 procents alkoholhalt. Efter 1, 2, 3, 4 och 5 timmar upptogs maginnehållet och undersöktes noggrant. På 2 individer pröfvades äfven alkoholens verkan vid fastande mage. Resultatet af 156 undersökningar var följande:

1. 25 procentig eller 50 procentig alkohol införd på fastande mage, verkar en stegring uti afsöndringen ur magsaftkörtlarne, beroende sanno-

likt både på direkt kemisk retning och på retning genom reflex från de nervösa centra.

2. Under loppet af de 2—3 första timmarne inträder dock en förlångsammad matsmältning, beroende på att syrehalten och pepsinet äro i magsaften förminskade.

3. Under de följande 2 (resp. 3) timmarne följer såsom en motvigt häremot en stegring af magsaftens afsöndring och af syrehalten, som, då matsmältningen är på sin höjd, är fördubblad.

4. Detta oaktadt blir magsäckens afsöndrande verksamhet och rörelsekraft försvagad.

5. De under punkterna 2 och 3 uttalade erfarenheterna framträda hos icke-drinkare vida tydligare än hos vana supare.

Såsom en konstant företeelse hos samtliga försökspersonerna konstaterade förf. ett hämmande inflytande på matsmältningen af redan små doser alkohol. Äfven iakttog han att hos dessa personer bildade sig fri mjölksyra på tid, då sådan icke skulle normalt förekomma i magsäcken.

Den rörliga kvinnotungan.

(Efter en amerikansk tidning).

Kvinnonaturen har varit föremål för otaliga betraktelser af olika slag. Många hafva de författare varit, hvilka gifvit henne en långt ifrån vacker orlofssedel, och man har till och med påstått, att hon vore kvinnans brottsliga lem. Det är visserligen en oneklig sanning, att det icke finnes ett enda af de tio budorden, mot hvilka tungan icke bryter. Men huruvida kvinnans tunga i detta afseende i själfva verket är mer brottslig än mannens, vilja vi lemna därhän.

Om det emellertid så vore, skulle det icke mycket förundra oss. Ty kvinnans tunga rör sig mycket snabbare och ledigare och hennes behof att prata är så mycket större än mannens, att hon självfallet är många gånger mer än han utsatt för att försynda sig medels den lilla rörliga lemmen. Vi medgifva gärna, att det finnes äfven tystlåtna kvinnor och sådana, som veta att »hålla sin tunga i styr», och dessa må icke taga humör af hvad vi nyss sagt. Vi tala icke om undantagen utan om den allmänna regeln. Och det vore ingalunda öfverensstämmande med sanna förhållandet, om man icke medgåfve, att kvinnans tunga i genomsnitt taget »sladdrar» långt mer än mannens.

Med »sladdrande» förstå vi förmågan att prata mycket öfver så godt som ingenting. Och snart sagdt hvarje minut visar sig kvinnan i hög grad besitta denna förmåga Madamerna på salutorget, fiskmånglerskorna i hamnen, bykgummorna vid sina klappbräden, borgarfruarna på sina kafferep, ja, alla samhällslager igenom ända upp till damerna af *creme de la societe,* alla, låga och höga, fattiga och rika, unga och gamla, ogifta och gifta, utmärka de sig genom en synnerlig rörlighet i sin tunga, en rörlighet, som i allmänhet tillkommer mannens först efter intagandet af en tillräcklig dosis stimulantia. Kvinnan själf, om hon är fördomsfri och opartisk, skall medgifva, att det icke blott är de obeskedliga männen, som beskylla hennes kön för detta ofta tanklösa pladder, utan att det »tyvärr», såsom hon säger, är en af »könets svagheter». Språket, som är

en fullt opartisk domare, har gifvit sitt bestämda utslag i saken, då det på nästan alla tungomål, i motsats till de flesta andra lemmar, betecknat tungan såsom varande af — *feminin* natur.

* * *

Vi sade, att man yttrat, att kvinnans sladdrande — uttrycket må en gång för alla ursäktas oss såsom mindre vackert, men i en naturvetenskaplig uppsats som denna gäller i främsta rummet att använda uttrycksfulla termer — att således kvinnans sladdrande »tyvärr vore en af kvinnokönets svagheter». Naturvetenskapen har emellertid numera underkastat frågan debatt och i denna afgifvit sitt afgörande votum. »En svaghet», upprepar den, »nej, långt därifrån, hellre raka motsatsen!»

Till en början har naturvetenskapen konstaterat kvinnornas pladdrande såsom ett oomtvistligt faktum, lika allmängiltigt för olika raser, som för olika bildningsgrader, samhällsklasser och åldrar. Den undantager icke ens de s. k. emancipationsdamerna från den allmänna regeln. Men naturvetenskapen ser företeelsen från en helt ny synpunkt; den abstraherar alldeles från dess moraliska och estetiska sida och egnar sin uppmärksamhet endast åt den biologiska. Och så betraktadt utgör »kvinnopladdret» en af kvinnans »sekundära könskaraktärer», men såsom sådan är det tillika, enligt hvad vetenskapen uppvisat, »en ytterst vigtig och intressant faktor i den mänskliga artens psykiska utvecklingshistoria, förutan hvilken människoslägtet aldrig kunnat uppnå den bildningsståndpunkt, den nu innehar». På fullaste allvar uttalar nämligen en fransk lärd i ett vida spridt vetenskapligt organ den satsen, att kvinnan ur naturalhistorisk synpunkt närmar sig den kvinliga typen desto mer, i ju högre grad hon besitter lust och förmåga att »sladdra». Han heter F. LAHILLE och har skrifvit en afhandling med den öfverraskande rubriken: »Necessité du babil des femmes» (nödvändigheten af fruntimmernas sladder).

Låtom oss lyssna till hans argumentering.

* * *

Kvinnans förmåga att pladdra är, säger han, sedd i utvecklingshistoriens ljus, en egenskap af djupaste betydelse för hela artens bestånd och intellektuella utveckling. Det är onekligt, att naturen gynnat kvinnan framför mannen genom en märkvärdig snabbhet och böjlighet i tungan. Likaså har hos henne utvecklats denna förmåga att, tack vare tungans naturliga färdighet, pladdra och sladdra öfver de allra obetydligaste och, såsom det kan förefalla oss män, likgiltigaste saker och ting. I sin tur har väl denna vana under tidernas lopp ytterligare utbildat rörligheten hos tungan.

Men just dessa två omständigheter, kvinnans medfödda lust att sysselsätta sig med och prata om bagateller, om de allra enklaste saker i världen, och tungans utomordentliga rörlighet och långt uppdrifna förmåga att tjäna denna lust, blifva af en afgörande betydelse och spela en utomordentlig roll vid kvinnans åtminstone ur naturhistorisk synpunkt främsta bestämmelse, den att vara — *barnens första uppfostrarinna.*

På samma sätt som naturen begåfvar modern med den första näringen för barnet, har hon äfven skänkt henne denna böjlighet i tungmusklerna, denna lätthet och lust att gång efter annan upprepa samma

ord, samma namn på de enklaste saker, hvilka icke det ringaste skulle intressesa den oftast i helt andra sfärer lefvande mannen. Men kvinnans medfödda behof att röra sin tunga, och förmåga att intressera sig för hvilken småsak som helst och sålunda ständigt finna ämnen för sitt prat, utgöra just de faktorer, som hjälpa henne att tillföra barnen deras första andliga näring.

Huru stor vigt denna kvinnans lust att pladdra i själfva verket har för barnens psykiska utbildning, är man ofta i tillfälle att iakttaga. Man jämföre blott med hvarandra två barn, af hvilka det ena t. ex. haft en ung, liflig, pratsam sköterska och det andra vårdats af en allvarsam matrona, som knappt lett ett löje mot den lille. Huru olika äro icke dessa barn! Det förra är muntert och piggt, jollrar om allt som det ser och som öfverhufvud kan falla inom området för dess barnsliga tankevärld, har lätt att begripa och lära sig. Det senare står långt efter i sin utveckling, stirrar slött och likgiltigt framför sig och låter knappt höra en enda stafvelse.

Naturen, som bestämt kvinnorna till våra första uppfostrarinnor under de år, då vi lära oss kanske lika mycket som under hela återstoden af vårt lif, har därför gifvit dem denna pratsamhet, så egnad att hjälpa oss i vår svaghet, att föra vår vaknande inbillning från det ena föremålet till det andra, att underlätta tankeförmågans öfningar och i god tid göra oss förtrogna med det, som omger oss. Skulle med ett ord kvinnorna prata mindre, skulle äfven vi tänka mindre, svårare, långsammare.

Då ständigt samma ljud träffa våra öron, lära vi oss lättare att efterhärma dem och vid dem fästa den mening, som föremålens närvaro angifver. Dessa första uttryck, så nödvändiga att inhemta, äro just de vanligaste och de, som äro föremål för de kvinnors och unga flickors samtal, hvilka vårda oss. Med allt skäl har därför naturen velat, att kvinnornas samspråk skall vända sig kring ständigt samma ämnen, de enklaste och alldagligaste. Dess ändamål härmed är att hastigt göra oss förtrogna med dessa, lära oss känna dem och efter behof benämna dem.

Antagom, att kvinnorna i allmänhet i samma grad skulle hafva smak för mer upphöjda, invecklade och mindre alldagliga ämnen. Deras samtal skulle i sådant fall icke mera stå i något förhållande till barnens späda hjärna, som icke är mäktig något mödosammare arbete. Det är nödvändigt, att de idéer, som erbjudas den, äro så enkla, att de kunna upptagas af dess svaga konstruktion. Tala med ett barn om idel invecklade saker, och af de bästa anlag skall du skapa en idiot.

* * *

Och ännu en sak. Kvinnorna hafva nästan alla, åtminstone mycket allmännare än männen, sångröst. Men sångförmågan beror på l[illegible] bandens elasticitet. Och kvinnornas ständiga prat bidrager till att underhålla känslighet, mjukhet och böjlighet i dessa organ. Framför allt är det tungans rörlighet, som medverkar vid dessa röstens drillar och vibrationer, som skola uttrycka de olika känslor och lidelser, som uppröra själen. Dömen kvinnorna till tystnad, och deras röst skall förlora sig, likasom ett instrument, som icke mer begagnas. Det är icke blott genom en timmes studium om dagen för en lärare, som sångerskan utbildar sin

härliga stämma. Sången är i och för sig ett mödosamt arbete. Den måste ersättas genom ett oupphörligt sladder, som kommer ljudsträngarne att vibrera och alltid håller dem i rörelse utan att trötta dem.

På grund af dessa betraktelser kommer Lahille till den slutsats, att kvinnornas ofta meningslösa pladder ingalunda utgör en »svaghet» hos könet, utan tvärtom är en »könskaraktär af oskattbart värde».

Vi hafva denna att tacka icke blott för det första bruk vi lära oss göra af vår tankeförmåga och förmågan att samtala med våra likar, utan äfven för behaget i en musikaliskt skön stämma, hvilken så tilldragande smeker äfven barnaörat.

Alltså, all respekt för damernas rörliga tungor!

Bokanmälan.

Lefnadskonst, bibliotek för Helso- och Sjukvård. I. Läkekonstens hemlighet *af Justus. Stockholm, R. Blædel & C:o. 1891 — 76 sid. liten 8:o; pris 1 kr.*

Under denna löftesrika rubrik har den anonyma förf. för några månader sedan åter beskärt oss ett af sin flitiga pennas alster. Bokens pris är visserligen högt i förhållande till volymen, men mycket ringa i förhållande till hvad titeln lofvar. För öfrigt kan man ju förvåna sig, att förf. behöfver 76 sidor för att beskrifva det, som man enligt bokens motto kan — »skrifva på en fingernagel».

Det är ett ordspråk, som säger: »Man målar den onde på väggen och sedan piskar man honom.» Dessa ord äro mycket tillämpliga på hr Justus gentemot den vetenskapliga medicinen, af honom kallad »allopati», ett namn, som i sig äger föga rim eller reson. Författarens kunskap både om den nutida läkekonsten och om den lefvande naturen kännetecknas tillräckligt af sid. 6 rad 6, där man läser: »Läkekonsten är blifven en rent spekulativ vetenskap i stället för, att den bör vara och kan vara exakt vetenskap, lika exakt som någonsin matematiken, för hvilken som bekant misstag äro omöjliga.» Den första raden i detta citat är väl hemtad ur någon bok för 100 år sedan, ty då hade det *någon* sanning i sig, men den som verkligen *studerat* medicin i våra dagar vid de medicinska högskolorna (och ej blott i populära böcker) *kan* omöjligen med godt samvete säga, att »läkekonsten är blifven en rent spekulativ vetenskap». Och den, som blickat något djupare in i lifvets hemliga verkstäder, kan icke heller tänka eller säga, att läkekonsten skall kunna blifva »en lika exakt vetenskap som matematiken». Det är en absolut omöjlighet för oss dödlige.

Men vi lemna herr Justus anfall på läkekonsten och hans *teoretiska* spekulationer, hvilka i våra ögon bära vitne om en ytlig lärdom, för att gå till hans *praktiska* lärdomar, så mycket heldre som vi kunna säga, att vi mot dem icke hafva några *så* väsentliga invändningar att göra. Förf. vill genom vattenbehandling, diet och kroppsrörelse bota sjukdomar och därutinnan har han med sig otaliga bland de där »spekulativa allopaterna», som han så missaktar, om än *deras* spekulation, huru de nämda medlen verka, icke alltid stämmer ens med hr *Justus'* spekula-

tioner om samma sak. — I afseende på vattenbehandlingens metoder hafva vi inga invändningar af större vigt att göra, om än vi anse t. ex. att »*enbart användande*» af kalla kompresser, ja ock isomslag, icke har någon fara med sig, när det sker på rätt tid och rätt sätt, eller att metoden att kläda på sig utan att torka sig icke har något så utomordentligt värde, samt att barfotagåendet i vått gräs eller på våta stenar är ett löjligt påhitt, hvars syfte mycket rationellare vinnes genom ett kallt fotbad med fotrörelser eller frottering o. s. v. i badet. Underligt nog talar förf. icke alls om vattnets bruk *invärtes;* hans fientlighet mot all medicin gör naturligtvis, att han fördömer alla vanliga brunnskurer. Men de sjuke kunde ju få dricka åtminstone rent vatten, hvilket visserligen, om förf. vill gå till väga med »matematisk exakthet», blir detsamma som destilleradt vatten, ty allt vårt dricksvatten håller ju salter, synnerligen det af förf. utdömda — koksaltet. Säkert skulle dock en »ny slags brunnskur» med bara destilleradt vatten slå an på många, som fara efter något märkvärdigt nytt!

I afseende på dieten är förf. vän af »vegetarisk diet» (»vegetabilföda» — hvarför icke helt enkelt skrifva växt-föda?), men här få vi erkänna hans moderation, då han tillåter ägg, mjölk och ofta äfven — hönskött. Den väsentliga skilnaden mellan köttet hos höns af alla andra kreatur, äfven foglars, som förf. håller på, få vi väl till sin grund lära känna i förf:s stora nya arbete om »Våra födoämnen», som vi också hafva på bordet, men ännu icke hunnit studera. Gödningskurer anser förf. såsom oförnuft. Det kan nog tyckas så, men *erfarenheten* lär, att mången på denna »oförnuftiga» väg vunnit sin helsa åter.

Hvad förf. säger om värdet af kroppsrörelse och kroppsarbete anse vi sundt och sant, ehuru det därunder framgår, att förf. icke studerat sig in i hvad gymnastik (specielt sjukgymnastik) är eller kan uträtta.

Då förf. vid kroniska sjukdomars behandling i allmänhet utdömer »hvarje andlig verksamhet» är detta däremot ett misstag. Här behöfves ock individualisering efter olika sjukdomsfall, olika individer och åtskilnad mellan olika slag af andlig verksamhet. Den ene kan skadas af hvad som gagnar den andre och tvärtom. — Boken slutar med en handledning (teknik) i vattenbehandling i hemmet, hvarvid »pfarrer» Kneipps begiutningar och barfotagående väl är det enda, som gör anspråk på att vara för oss nytt.

Såsom synes, är slägttycket mellan detta och Justus' föregående af oss anmälda arbeten (se 1890 sid. 349 och d. å. sid 148) allt för stort, för att vi skulle kunna annat än med betydlig reservation rekommendera detsamma.

Interpunkteringen i boken lemnar synnerligen mycket att önska, hvilket dock icke torde komma förf. utan korrekturläsaren vid, eftersom författaren lärer vistas fjärran från tryckningsorten!

Majs såsom födoämne.

I Berlins handtverkarförening höll statsrådet d:r Thiel den 17 sistl. oktober ett föredrag om mais såsom födoämne för människor. D:r T. redogjorde för majsens beståndsdelar och deras fördelning i jämförelse

med dem hos råg och hvete samt deras smältbarhet. Däraf framgick, att i det förra hänseendet majsen kunde täfla med råg och hvete och i det senare stod framför dem.

Majsen	innehåller	12	proc.	vatten,	10	proc.	ägghvite,	68	proc.	stärkelse,	5	proc.	fett,
Rågen	»	14	»	»	11	»	»	67	»	»	$3^1/_2$	»	»
Hvetet	»	14	»	»	13	»	»	66	»	»	3	»	»
Potatisen	»	75	»	»	2	»	»	21	»	»	0	»	»

Majsen står sålunda ganska nära rågen och hvetet i afseende på näringsvärde, medan han understiger dem i pris med en fjärdedel. — I jämförelse med potatis har majsen ett mångdubbelt högre näringsvärde, medan den kostar blott ungefär dubbelt så mycket. Med de nämnda näringsämnena har majsen det gemensamt, att den på det enklaste sätt låter bereda sig till födoämne. Frågan är blott, om folkets smak låter vänja sig vid den enklare majsfödan, som har en mera fadd smak. För öfrigt borde icke majsen begagnas enbart utan såsom tillsats till mjölblandningar. Detta bör tagas i betraktande med afseende på den invändningen, att majsföda i större mängd skulle vara ohelsosam. Om folkets smak kunde vänjas vid majsen, skulle Europa vara oberoende af Rysslands sädesexport, enär Nord-Amerika kan förse oss med mais i oerhörd myckenhet.

Låt den sjuke ömsa plats!

Lidande personer, som under åratal äro fängslade vid sjukbädden, äfvensom sådana, hvilka efter en häftig sjukdom nödgas någon tid under tillfrisknandet kvarstanna i sängen, erfara ofta en mycket gynnsam förändring i sitt tillstånd, om man ställer sjuksängen i ett annat rum eller, om tillfälle därtill saknas, endast flyttar henne till en annan plats i rummet, så att de få andra kroppssidan mot väggen och erhålla ljus och luft från annat håll än förut. Den sjuke så att säga rostar fast vid sitt läger, då han under en lång tid hvarje ögonblick har samma föremål framför sig, han känner snart hvarje blad och blomma på tapeten, hvarje den minsta fläck eller ojämnhet å väggar och tak, men han lifvas af nytt mod och känner en välgörande förströelse redan vid de små förändringar, vi här föreslagit. Till och med omflyttningen af taflorna på väggen eller möblerna i rummet kunna för någon tid bortleda tankarne från hans sorgliga belägenhet, och blommor i sjukrummet hafva i samma syfte stort värde.

Där förhållandena det medgifva, gör man väl uti att hålla två sjukrum, som omvexlande begagnas hvarannan dag, så att alltid det ena rummet kan grundligt vädras och rengöras utan obehag för den sjuke. Man skall då få se, huru han med begärlighet inandas den friska luften, då han blir inburen i det väl genomluftade rummet, och tillfrisknandet kan i betydlig grad påskyndas både till följd af de gynnsamma yttre förhållandena och till följd af den sinnesuppfriskning, patienten erfar af själfva platsförändringen.

Smärre meddelanden.

Kokt vatten såsom dryck. En bekant fransk vetenskapsman, *Miquel*, har bevisat, att af 1,000 bakterier i Seineflodens vatten förstördes omkring 990 genom långvarig kokning och de återstående äro oskadliga. Men mot detta enkla sätt att

rena misstänkt vatten har gjorts vigtiga anmärkningar: genom förlusten af kolsyra skulle vattnet blifva osmakligt och genom utfällning af kalk- och magnesiasalter förlora i näringsvärde. Nu har *Guinard* genom olikartade försök visat, att tvärt emot den vanliga föreställningen skiljer sig salthalten i kokt vatten obetydligt från den i okokt, eller att åtminstone dess näringsvärde är tillräckligt. Den i vattnet befintliga gasen utdrifves ej fullständigt genom kokning och förlusten ersättes ur luften, *om det kokta vattnet får stå någon tid i ett kallt rum.* Bland alla sätt att rena vatten är sålunda kokning det enklaste, säkraste och lämpligaste för allmänt bruk och inverkar blott obetydligt på vattnets godhet.

Fall af tobaksförgiftning. Ett sådant genom utvärtes bruk af tobak omtalar d:r Auché (Bordeaux) — En med ohyra besvärad man använde mot detta onda följande förfarande: med en dekokt af 200 gm tobak på 2 liter vatten tog han på morgonen en grundlig tvättning af hela kroppen, hvarpå han lät kroppen torka genom afdunstning och klädde sig. Kl. $^1/_2$ 2 e. m. förnyade han tvättningen. Kl. 3 fick han äckel, svindel, skymmel för ögonen, kallsvett, blek hud, darrning i händer och fötter. Han hade en känsla såsom af rus, pupillerna voro utvidgade och reagerade ej för ljuset. Den sjuke hörde, men såsom om han hade bomull i öronen. Hjärtverksamhetan var långsam, pulsen trådformig, knappt känbar; understundom kändes kväljningar. Dessa symtomer fortforo i 3 timmar, hvarefter de småningom minskades. — Följande dag hade den sjuke hufvudvärk, som upphörde efter en längre sömn.

= Nyligen intogs å Söderhamns lasarett för begynnande sinnessjukdom en några och 20 års i öfrigt stark yngling, utgången från ett aktadt allmogehem och med ett i öfrigt fläckfritt lif bakom sig. Personen i fråga, som tidtals uppträdde så våldsamt, att han ej längre kunnat vårdas i hemmet, har allt ifrån sin skolgångstid brukat tugga snus och därmed fortfarit, så att han på senare tid förbrukat en vanlig snusdosa dagligen. Ingen af hans närmaste eller första vårdare anade dock, att ynglingens nu under snart ett halft års tid framträdande sinnesrubbning hade sin orsak i det omåttliga bruket af snus, förr än man för den sjukes botande kom att vända sig till vårt lands mest framstående hospitalsläkare. Denne upptäckte strax sjukdomens orsak och forklarade, att, med full afhallsamhet från bruk af tobak och ändamålsenlig vård i öfrigt, det komme att åtgå ett halft år, innan de onda följderna af tobaksmissbruket kunna blifva häfda.

Stort pris för en hygienisk skrift. Konungen af Belgien har utfäst ett pris af 25,000 francs för den bästa afhandlingen rörande de sanitära förhållandena i ekvatorial-Afrika från meteorologisk, hydrologisk och geologisk synpunkt. Härur härledda hygieniska reglor skola lemnas rörande det bästa lefnadssättet, födan, sysselsättningen, beklädnaden och bostaden. Därjämte skola endemiska sjukdomar afhandlas med hänsyn till sina orsaker och sin behandling. Principer skola uppgöras för europeernas val af bostad samt inrättningen af hospital och sanatorier för dem på olika platser i Kongo.

Spolmaskens öfverförande på barn utgjorde nyligen ämnet för ett föredrag af prof. Epstein i Prags tyska läkareförening. Genom att på 3 barn införa i tarmen embryo-haltiga ägg af spolmask, som där utvecklade sig, hade E. bevisat, att spolmasken icke behöfver, såsom andra påstått, någon mellanliggande värd för sin utveckling. — Embryo-haltiga ägg kunna barn lätt få från marken, då de leka ute. Därföre ha ock landtbarn vida mer än stadsbarn spolmask.

En 101-årig kemist är professor Ignaz Vonberg i Kiew. På en sexa till hans ära hallen den 24 sistlidne Oktober höll han ett tal på en timme, som med stort jubel ahördes af den studerande ungdomen. I sitt tal förklarade V., att det icke var ovanligt, att kemister uppnadde hög ålder, hvilket bevisade, att kemien lärde att lefva naturenligt. Utforskandet af naturens krafter har blott då något ändamål, när det lär oss att använda dessa krafter till vår kropps bevarande. Men ingen hade här större pligter än kemisten, hvarföre ock V. kunde blicka tillbaka på ett lif med sträng pligtuppfyllelse. — V. är född den 17 Januari 1791 i Vilna och kallades 1828 till docent i Kiews universitet med anledning af ett hans arbete i 5 band öfver kemiens teori och praktik.

Lahmanuska reformbomullskläderna, som lära vinna alltmer utbredning i vårt land, hafva rekommenderats i Svenska läkaresällskapet af d:r Levertin såsom mindre retande för huden än de mycket brukade Jägerplaggen. Denna olikhet har stor betydelse för nervösa personer och för dem, som besväras af vissa hudsjuk-

domar. Denna bomullsdrägt väfves på strumpmaskiner, på grund hvaraf tyget blir mycket mer poröst och värmande än vanliga bomullstyger. Ej heller krymper tyget vid tvättning, så att det därigenom blir tätare såsom yllet; denna drägt blir alltså ganska varm men dock billigare än Jäger-plaggen. — Hufvudnederlag för Sverige är hos *Berendt J:r et C:o.* härstädes, Drottninggatan 24 (Jämför sidd. 18 och 81).

Majsbröd kallas en ny billig brödsort, beredd af hvete och rågmjöl, med tillsats af $^1/_2$ majsmjöl, »som försök till lösning af uppgiften att tillverka ett under nuvarande förhållanden billigt och på samma gång välsmakande och närande bröd», hvarom hr C. W. Schumacher annonserar, och hvilket af honom hålles till salu i två storlekar om 1 och $^1/_2$ kilo, till pris resp. 30 och 15 öre, således 2 kr. 65 öre per Lispund.

Breflåda.

351. **Villrådig.** De s. k. Värme-nessärerna äro mindre skadliga för luften i boningsrum än de flesta andra slags kaminer. För öfrigt äro inga kaminer farliga, om de skötas rätt, d. v. s. icke få glöda och förses med ett vattenkärl, som afdunstar, så att luften blir tillräckligt fuktig.

352. **Anna A—n.** Försök mot eder klåda ingnidning morgon och afton af antingen endast fett (t. ex. vaselin, lanolin) eller citrinsalfva eller naftolsalfva, 1 del på 20 delar vaselin. — Omöjligt bedöma dylikt utan sjukexamen.

353. **G. P—s.** Eder eller eder hustrus onda kan endast efter undersökning bedömas.

354. **Frågvis.** Tarmbråck bruka gå in under hafvandeskap och äro sedan icke farliga. — Ägghvitesjuka och sockersjuka bedömas genom urinens undersökning. Andra tecken osäkra.

355. **Gammal prenumerant.** Protektorn är icke humbug. Närmare får Ni veta för 20 öre enligt anvisning i annonsen.

356. **Fästman.** Hvad menar Ni med »någon tid»? Betyda orden tre år, så kan Ni tänka på giftermål. Eder fästmö förstår naturligtvis icke saken. Se vidare »Mannens Slägtlif» nya upplagan sid. 136.

357. **J. P.** Har läkaren profvat eder urin på socker? Annars synes det vara af nöden. Sjukdomen måste bestämmas, innan råd kan gifvas.

358. **Flerårig prenumerant.** Operationens resultat vid tarmbråck beror högligen på, *huru* operationen utföres. — Utsigterna att åderbråck ej skola uppkomma efter operationen äro goda.

359. **—sd—** Ni vill ha medel för matlust! — En naiv begäran, då man icke känner, huru Ni lefver, hurudan Ni är, om Ni är sjuk eller frisk, om Ni är en arbetare eller en lätting, om Ni har en frisk eller sjuk mage o. s. v.

360. **Orolig själ.** Undersökning af eder urin genom läkare är af nöden.

361. **G. J. L—ned.** Vänd Er till ortopediska institutet härstädes.

362. **Obs.!** Intet utländskt läkarediplom gifver utan särskildt Kongl. Maj:ts tillstånd rättighet att i Sverige utöfva läkareyrket.

363. **Jakobus.** Relativ återhållsamhet kan icke räknas såsom synd.

364. **G. M.** »Försenade giftermål» kunna — utur fysiologisk synpunkt sedt — kallas för man senare än vid 25, och för kvinna senare än vid 20 års ålder.

Svindel kan bero på mångfaldiga orsaker: nerv-, hjärt- eller magsjukdomar äro de vanligaste.

365. **Bryntesson.** Fortsätt med massage och kammar- eller sjukgymnastik mot eder ryggvärk efter influensan.

366. **J. S. i Pj.** Tack för meddelandet.

367. **Björn.** Att för någon gång taga 1 gm salicylsyradt natron eller $^1/_2$ gm antipyrin kan icke anses farligt. Men inga *allmänna* regler kunna uppställas, huru mycket af dessa medel får tagas. Den ena tål mera, den andra mindre.

368. **Henry.** Fortsätt med salfvan och haf tålamod. Det behöfves vid hudsjukdomar.

JOH. NILSSON,
BOKBINDARE.
29 Döbelnsgatan 29, Stockholm

Häftning och inbindning af upplagor. **Privatarbete, kartonger** och **portföljer** af alla slag. **Skrif-** och **spelbord** klädas, kartor uppfordras och fernissas, ramar för akvareller och fotografier, de senare af plysch finnas på lager och lemnas till bokhandlare mot provision.

Obs.! Missionssparbössor samt **herr-** och **damhattaskar** finnas på lager och säljas billigt. Order från landsorten mottagas.

Obs.! Allt arbete utföres väl, fort och billigt. Allm. telefon 67 69. (94)

Rent och källklart

vatten erhålles genom våra verldsbekanta

Vattenfiltrerapparater.

Illustrerade priskuranter på begäran hos

Kautschuks- & Guttaperkavaruaktiebolaget
KUNTZE & C:o,
(15) **Stockholm.**

KÖP

Westerbergs Smultrontvål.
" Äkta Familjetvål.
" " Opoponaxtvål.
" " Amykos Aseptintvål.
" Balsamisk Amykos Aseptin.
" Eau de Cologne.
" Parfymer.
" Polityrblanksvärta.

L. Westerbergs Tekniska Fabrik
Gefle och Stockholm. (84)

För **Sjukhus** eller **Privat Sjukvård.**

Sjuksköterskor,

som genomgått Hemmets för Sjuksköterskor, Röda Korsets m. fl. lärokurser finnas anmälda å **Fredrika Bremer-Förbundets** byrå 5 Malmtorgsgatan.
Byrån öppen kl. 11—4.
Allm. Telef. 48 16. **Bell-Telef. 973.** (88)

Glöm ej

att nu strax **prenumerera på prof** vid närmaste postanstalt på *Sveriges* **billigaste,** *dagliga tidning,* den *innehållsrika, omvexlande och roande* **Stockholms-Tidningen,** som för *December* kostar **blott 50 öre** för *landsorts-* och **70 öre** för *Stockholms*-upplagan. Under julen fås aldrig för mycket läsning och dessutom — äro ju tiderna dåliga, hvarför skäl torde vara tillse, om icke denna *redan allmänt omtyckta* och *i 17,000 ex.* dagligen utgående tidning kan ersätta dyrare tidningar. — Prenumerera *strax,* så att *alla* numren kunna erhållas! (93)

Med. d:r H. Köster, behandlar **nervsjukdomar.**
Göteborg, Kungsgatan 62. (5 a)

Doktor C. D. Josephson, Fruntimmerssjukdomar, Förlossningar. Hvardagar kl. 1—2. Helgdagar kl. 10—11.
Stockholm, Hötorget 11, 1 tr. (5 b)

Doktor Magnus Vikstrand, Behandlar **invärtes och könssjukdomar** (allmän **svaghet**).
Stockholm, Kungsgatan 8. (5 c)

D:r E. Stangenberg, Specialitet: **Öron-, Näs-, Svalg-, o. Strupsjukd.** Hvardagar kl. 9—10, 2—½4. Helgdagar kl. 10—11 f. m.
Stockholm, Kungsträdgårdsg. 2 C. (5 d)

D:r Edvard Sederholm, behandlar **Hudsjukdomar** kl. 9—10 och 2—3
Stockholm, Hamngatan 22. (5 e)

Tandläkaren P. Hedström, insätter artificiela tänder, verkställer plomberingar m. m.
Stockholm, Skärgårdsgatan 21. (5 f)

D:r Ivar Svensson, Bråck, stolgångens och urinvägarnes sjukdomar. Kl. 1—2.
Stockholm, Kungsgatan 7. (5 g)

Med. D:r Gustaf Ahlström, **Ögonläkare.** Träffas söckendagar kl. 10—12 f. m. helgdagar kl. 10—11 f. m.
Göteborg, Östra Hamngatan 28. (5 h)

Med. D:r Ludv. Wolff, behandlar speciellt **Mag- och Barnsjukdomar.**
Göteborg, Fredsgatan 3. (5 i)

Doktor Karolina Widerström, Mottagningstid: Alla hvardagar kl. 1—3. **Allm. telef. 8300.**
Stockholm, Bryggaregatan 6, 2 tr. (6 a)

Doktor Nordenson, **Ögonläkare.** träffas alla söckendagar kl. 1—3 e. m.
Stockholm, Wasagtan 10. (6 b)

Doktor E. S. Perman, Behandlar **kirurgiska sjukdomar.** Mottagningstid: Helgfria dagar kl. 3—4 e. m.
Stockholm, Arsenalsgatan 1 A. (6 c)

D:r Arvid Afzelius, Behandlar **hudsjukdomar.** Under sommaren badintendent vid Hjo vattenkuranstalt.
Stockholm, Lilla Vattugatan 24, kl. 9—10 o. 2—3. (6 d)

Lasarettsläkaren A. Bergstrand i **Malmö** behandlar särskildt **kirurgiska** o. **underlifssjukdomar.** (**Kvinnosjukdomar**). (6 e)

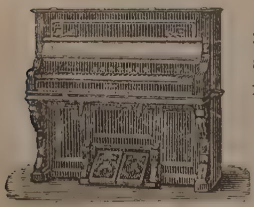

De **bästa orglar,** solida, eleganta — i musiken **oöfverträffade** — hvilka i täflan med flera andra fabrikers erhöllo **1:sta pris** vid utställningen i **Norrköping.**

Illustrerad priskurant gratis.

K. A. Anderssons Orgelfabrik,

(81) **Holländaregatan 11, Stockholm.**

Slöjdundervisning.

M. Tersmeden meddelar undervisning i snickerislöjd enligt Mikkelsens system, hvilket genom sjelfva anordnandet af öfningarna framkallar en lifligare kroppsrörelse och främjar sunda arbetsställningar, hvadan det särskildt lämpar sig för nervösa och genom ensidigt tankearbete öfveransträngda personer. Pris 10 kr. i månaden = 24 timmar. Anmälningstid: dagl. utom fredagar och lördagar 10—11,30,

(4) adr.: *Drottninggatan 82,* **Stockholm.**

till desinfektion af luftvägarne vid Snufva, Hosta, Halsfluss, Struphufvud- & Lungtuberkulos, Difteri och Katarrala sjukdomar.

Uti »Helsovännen» n:r 2 för 1890 läses under Läkareråd mot snufva:

»Till inandning genom näsan kan äfven begagnas apotekare *Litströms* i Falun **Inhalator,** som innehåller ett helsosamt och ofarligt antiseptiskt medel, hvilket vi sjelfva en tid pröfvat.»

Säljes i *Stockholm* hos C. F. Dufva, Drottninggatan 41, Louise Blomberg, Vesterlånggatan 39, Elin Edlund, Drottninggatan 63, Fru O. Stråle, Drottninggatan 6, J. Pettersons Cigarraffär, Stora Badstugatan 36 A, Adolf Fredriks, Allmänna och Södra Tidningskontoren I *landsorten* i flera Apotek, Parfymeri-, Ekiperings- och Cigarraffärer.

☛ Sändes franko mot kr. 1,10 i frimärken.

Apotekare Axel Litström, Falun.

Äkta COLLODIN.

Tillförlitligaste och af **Tusentals** personer *bepröfvadt* medel mot **liktornar, vårtor, hudhårdnad och nageltrång.**

Obs. alltid denna inregistrerade etikett som garanti för varans äkthet.

Intyg: Undertecknade, som användt Herr Axel Litströms Collodin mot Liktornar och Kylknölar, ha funnit medlet fullt motsvara sitt ändamål, och kunna det derföre hos enhvar till det bästa rekommendera. Åmål den 3 Maj 1886.

J. G. Geijer. *A. Ljungberg,* Rådman.

Undertecknad, som varit besvärad af en mängd vårtor, har genom användandet af »Collodin» från Apotekaren Herr Axel Litström i Falun, blifvit från dem helt och hållet befriad; hvarföre jag omnämda medel hos enhvar till det bästa rekommenderar.

Motala & Nykyrke d. 27 Aug. 1886.

August Axén,
Handlande.

Obs.! Samma återförsäljare som Litströms Inhalator.

☛ Mot kr. 1,20 i frimärken franko inom hela Sverige.

(82) **Axel Litström,** Falun.

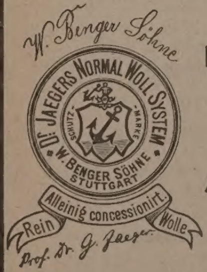

YLLE REGIMEN.

Bästa skydd mot köld och värme

äro:

Benger's

enda äkta

Normal-Underkläder.

Prisbelönta med 6 Guldmedaljer.

Illustrerad Katalog gratis.

Fabriks-Nederlag hos: **G. Vidinghoff,**

19 Drottninggatan 19, STOCKHOLM.

General-Depôt: GÖSTA VIDINGHOFF.

(82)

Frans Abr. Santesson.

fabrik för tenn och britannia metallarbeten. Prisbelönt med medalj vid handtverksföreningen 1852, Stockholm 1868, Paris 1878, Köbenhavn 1888, Göteborg 1891.

Största och mest mångsidiga tillverkning i skandinavien för alla slag tennsprutor, nämligen: Lavementssprutor i alla storlekar, hals-, sår-, lifmoder-, öron-, difteri- och gonorrhésprutor m. fl. Spottkoppar, stickbäcken, sängvärmare, dekokt-, infusions-, gram- och litermått samt dessutom allt, som kan hänföras till tennarbeten, försäljes dels ifrån stort lager och dels på beställning.

Fabrik och försäljning: ***Vesterlånggatan 58.***
Filialaffär: ***G:a Kungsholmsbrogatan 13.***

(90)

Märklig boknyhet!

Våra födoämnen

i fysiologiskt, hygieniskt och ekonomiskt hänseende.
En dietetik för friska och sjuka
af **Justus.**
2 delar. 368 sidor; pris 3 kr. 75 öre.

Nyaste rön i näringens fysiologi lättfattligt framstälda. Praktiska tabeller för bruk i dagliga lifvet. En bok för alla, som vilja lefva sundt, billigt, godt och — länge.

Motto: »Man behöfver ej vara tråkig, därför att man är allvarsam.»

1:sta delen: **Vårt dagliga bröd under helsa** innehåller följande kapitel:

Vetenskapens fordringar på det dagliga brödet.
Lifvets fordringar på det dagliga brödet.
Näringsmedel och näringsvärde; ägghvitans betydelse vid näringen.
Fettets » » »
Vattnets » » »
Salternas » » »
Ballastens » » »
Brödets plats i hushållningen.
Köttföda eller växtföda.
Huru ofta och huru mycket böra vi äta?
Våra måltider.
Ätandets konst.
Nationalekonomiska betraktelser.
Tabeller.

2:dra delen: **Vårt dagliga bröd under sjukdom** innehåller följande kapitel:

Allmänna betraktelser öfver sjukdom.
Slägtet »människa.»
Är köttföda skadlig?
Mejeriprodukter och ägg.
Våra njutningsmedel.
Förbränning.
Försakelsens stig.
Paradisets lustgård.
Eftergifternas väg.
Öfverdrifven fetma och magerhet.
Falska profeter.
Rekapitulation.

Blaedel & C:o (G. Chelius) förlag, Stockholm. (91)

Protektorn har kommit!

Unge män, som lida af försvagande åkommor under sömnen, kunna därifrån befrias genom användning af protektorn. Pris fem (5) kr. Beskrifning erhålles i försegladt bref mot insändande af 20 öre till **Expeditionen af Protektorn, Stockholm.** (80)

Stockholm, Hemlandsvännens tryckeri, 1891.

☛ *Med detta nummer följer en af Red. utgifven bilaga.*

HELSOVÄNNEN

TIDSKRIFT FÖR

ALLMÄN OCH ENSKILD HELSOVÅRD.

Årg. 6. 1891. **Annonsbilaga.** N:r 24. 16 Dec.

Annonspris: 30 öre för finstilsrad (utl. annonser 40 öre).

Annonser.

Thé packadt i bleckdosor.

Kinesiskt																					
Extra fint				Prima						Superior						Fint					
1/2 k:o		1/4 k:o		1/2 k:o		1/4 ko		1/8 ko		1/2 ko		1/4 ko		1/8 ko		1/2 ko		1/4 ko		1/8 ko	
kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre
5	—	2	50	4	50	2	25	1	20	4	—	2	—	1	10	3	50	1	75	1	—
silfver-etikett.				röd etikett.						grön etikett.						gul etikett.					

Indiskt											
Ceylon				Assam				Nabob			
1/2 ko		1/4 ko		1/2 ko		1/4 ko		1/2 ko		1/4 ko	
kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre
4	—	2	—	4	50	2	25	5	—	2	50
röd o. hvit etikett.				blå o. hvit etikett.				guld-etikett.			

Thé packadt i silfver-staniol.

Caravan		Prytz' bland.		Nabob		Mandarin		Congo		Souchong		Rehaus bland.		Prytz' PPP		Prytz' PP		Prytz' P		
100 gr.	50 gr.	100 gr.	50 gr.	100 gr.	50 gr.	100 gr.	50 gr.	100 gr.	50 gr.	100 gr.	50 gr.	100 gr.	50 gr.	25 gr.	10 gr.	25 gr.	10 gr.	25 gr.	20 gr.	10 gr.
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
100	50	90	45	80	40	70	35	60	30	60	30	50	25	25	12	20	10	15	12	8
röd etikett.		röd etikett.		blå etikett.		blå etikett.		svart etikett.		svart etikett.		svart etikett.		röd etikett.		blå etikett.		svart etikett.		

OBS.! Detaljförsäljningen sker genom hrr specerihandlare.
OBS.! Partiförsäljningen sker direkt med rabatt vid köp af minst 5 kilo.

Göteborg i december 1891. **G. H. Prytz.** (60)

Reformskor

för Herrar, Damer och Barn.

Drägtreformföreningens hygieniska och erkändt formfulländade skor, hvilka återgifva fötterna deras naturliga byggnad och äro de mest behagliga och minst tröttande, förfärdigas af undertecknad, som för dessa skodon erhållit prisbelöning af nämda förening. Den som försökt dessa skor föredrager dem framför alla andra skodon med onaturliga former. Normalskor efter professor Jægers system tillverkas äfven. Allt arbete utföres omsorgsfullt och af bästa material.

52 Drottninggatan 52, Stockholm.

(9) Högaktningsfullt, **P. G. Pettersson.**

W. Benger Söhne

Dr. Jaegers Normal-Woll-System W. Benger Söhne Stuttgart Schutz-Marke

Alleinig concessionirt. Rein Wolle. Prof. Dr. G. Jaeger

YLLE REGIMEN.

Bästa skydd mot köld och värme

äro:

Benger's

enda äkta

Normal-Underkläder.

Prisbelönta med 6 Guldmedaljer.

Illustrerad Katalog gratis.

Fabriks-Nederlag hos: **G. Vidinghoff,**

19 Drottninggatan 19, STOCKHOLM.

General-Depôt: GÖSTA VIDINGHOFF. (82)

KÖP

Westerbergs Smultrontvål.
„ Äkta Familjetvål.
„ „ Opoponaxtvål.
„ „ Amykos Aseptintvål.
„ Balsamisk Amykos Aseptin.
„ Eau de Cologne.
„ Parfymer.
„ Polityrblanksvärta.

L. Westerbergs Tekniska Fabrik

Gefle och Stockholm. (84)

Henrik Gahns Amykos:

Amykos för Toiletten och koncentrerad Amykos.

Henrik Gahns Antiseptiska Tvålar:

Victoriatvål och konc. Amykostvål.

Säljes i detaljaffärer samt i parti af Henrik Gahns Aseptin-Amykos-Aktiebolag, *Upsala,* och Emil Fredriksson, **Telegrafgränd 1,** *Stockholm.* (87)